

City Deal Toekomstbestendige Gebiedsontwikkeling

Versie 2.0, dd. 11 april 2025

Begripsbepaling

- *Toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*: Het planmatig ontwikkelen van gebieden met een *integrerend proces* in lijn met *Europese kaders*. Hier worden ook onder verstaan: duurzame gebiedsontwikkeling, duurzaam doorbouwen, toekomstbestendig bouwen en alle andere gangbare aanduidingen die naar hetzelfde concept verwijzen.
- *Integrerend proces*: het proces waarbij alle relevante partijen en disciplines, waaronder marktpartijen, overheden, maatschappelijke organisaties en bewoners, gezamenlijk worden betrokken bij de planmatige ontwikkeling van een gebied. Alle fases van het proces, van initiatief tot exploitatie, zijn onderdeel van de planvorming.
- *Europese kaders*: De, al dan niet voorgenomen, doelen, wetgeving, verordeningen, richtlijnen en beleidsdocumenten van de Europese Unie, die voortvloeien uit of samenhangen met de Green Deal en directe of indirecte invloed uitoefenen op de gebiedsontwikkeling in Nederland. Onderdeel hiervan zijn ook relevante standaarden, zoals de EU Taxonomie, en concepten, zoals 'Fit For 55'. De Green Deal is gestoeld op ESG-thema's: milieu (Environment), bewoners en sociaalmaatschappelijke aspecten (Social) en organisatie en bestuur (Governance). Een lijst met relevante stukken is opgenomen in bijlage 1.
- *Bestaande initiatieven*: De publiek-private samenwerkingen, programma's en netwerken die bijdragen aan *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*, waaraan ten tijde van de start van de City Deal een of meerdere Partijen deelnemen. Ook vallen de, al dan niet voorgenomen, activiteiten, afspraken en uitkomsten hieronder. Een overzicht van de betreffende samenwerkingen en netwerken is opgenomen in bijlage 2.
- *TBGO-projecten*: Eén of meerdere gebiedsontwikkelingsprojecten, aangewezen door **Gemeenten** bij de start van de deelname aan de City Deal, met de ambitie *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling* toe te passen. Deze projecten variëren in ordergrootte, adresseren lokale uitdagingen en bevinden zich in verschillende fases van het ontwikkelproces. Een overzicht van de deelnemende gebieden is opgenomen in bijlage 3.
- *Implementatieplan*: Een plan dat globaal de doelen, leervragen, samenwerking en aanpak van een *TBGO-project* vastlegt om een *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling* te realiseren. Dit plan wordt door **Gemeenten** opgesteld in samenwerking met de betrokken **Partijen** die een actieve rol in het gebied of project vervullen. Het plan beschrijft ook de samenhang met *bestaande initiatieven*.
- *TBGO-makelaar*: Neemt deel aan het projectteam van **Gemeenten** in één of meerdere *TBGO-projecten* en fungeert als kwartiermaker tussen het project, de betrokken **Partijen**, de *bestaande initiatieven* en de activiteiten van de City Deal.
- *TBGO-monitor*: halfjaarlijkse monitoring van de *TBGO-projecten* volgens een vast format om inzicht te verkrijgen in de voortgang van het *implementatieplan*.
- *Nationale expertpool*: samenstelling van bestaande expertpools van Rijksoverheden, zoals RVO, Building Balance, Cirkelstad en regionale pools van Provincies of andere samenwerkingsverbanden waaruit de inzet van experts in *TBGO-projecten* wordt gefaciliteerd. Met als doel tot een uniforme, gezamenlijk werkwijze te komen voor elk gebiedsontwikkeling in lijn met de *Europese kaders*.

Partijen,

1. De Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, handelend als bestuursorgaan namens deze: mevrouw/meneer [naam bewindspersoon], hierna te noemen: VRO;
2. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, mevrouw/meneer [naam bewindspersoon], hierna te noemen: BZK;

Partijen genoemd onder 1 tot en met X ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: **Rijksoverheden**;

3. Gedeputeerde Staten en de Commissaris van de Koning van de provincie [naam provincie], namens deze: mevrouw/meneer [naam ambtsdrager], [functie], hierna te noemen: [naam provincie];
4. Gedeputeerde Staten en de Commissaris van de Koning van de provincie [naam provincie], namens deze: mevrouw/meneer [naam ambtsdrager], [functie], hierna te noemen: [naam provincie];

Partijen genoemd onder X tot en met X ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: **Provincies**

5. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente [naam gemeente], handelend namens Metropoolregio Amsterdam namens deze: mevrouw/meneer [naam ambtsdrager], [functie], hierna te noemen: [naam gemeente];

Partijen genoemd onder X tot en met X ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: **Regio's**

6. Het Algemeen Bestuur van [naam van het waterschap], namens deze: mevrouw/meneer [naam ambtsdrager], [functie], hierna te noemen: [naam van het waterschap];

7. Het Algemeen Bestuur van [naam van het waterschap], namens deze: mevrouw/meneer [naam ambtsdrager], [functie], hierna te noemen: [naam van het waterschap];

Partijen genoemd onder X tot en met X ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: **Waterschappen**;

8. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente [naam gemeente], namens deze: mevrouw/meneer [naam ambtsdrager], [functie], hierna te noemen: [naam gemeente];

9. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente [naam gemeente], namens deze: mevrouw/meneer [naam ambtsdrager], [functie], hierna te noemen: [naam gemeente];

Partijen genoemd onder X tot en met X ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: **Gemeenten**;

10. Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];

11. Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];

Partijen genoemd onder X tot en met X hierna samen te noemen: **Marktpartijen**;

12. Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];

13. Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];

Partijen genoemd onder X tot en met X hierna samen te noemen: **Woningcorporaties**;

14. Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];

15. Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];

Partijen genoemd onder X tot en met X hierna samen te noemen: **Maatschappelijke organisaties**;

16. Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];

17. Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];

Partijen genoemd onder X tot en met X hierna samen te noemen: **Kennisinstellingen**;

18. Stichting Building Balance, in de hoedanigheid als uitvoerder van het Nationale Programma Biobased Bouwen (NABB), te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: Building Balance;

Hierna alle tezamen genoemd: **Partijen**.

De volgende partners ondersteunen deze City Deal:

19. [Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];
20. [Naam organisatie], te dezen vertegenwoordigd door mevrouw/meneer [naam bestuurder], hierna te noemen: [naam organisatie];

Overwegingen

- De City Deal bouwt voort op *bestaande initiatieven* die hebben geleid tot vernieuwende standaarden, tal van praktijkervaringen en een vitaal netwerk van markt, overheden en andere organisaties. De noodzaak voor *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling* wordt breed gedeeld in de sector. Een overzicht van *bestaande initiatieven* is opgenomen in bijlage 2.
- De Green Deal¹ streeft naar een klimaatneutraal continent in 2050. De gebouwde omgeving draagt aanzienlijk bij aan de Nederlandse CO₂-uitstoot.² Verdere CO₂-reductie vraagt onder andere om aanpassingen in de praktijk van gebiedsontwikkeling.³ Marktpartijen richten hun blik steeds meer op *Europese kaders* zoals de CSRD of SFDR.⁴ Deze ontwikkeling biedt nieuwe economische kansen.⁵ Het huidige beleid en procedures in de ruimtelijke ordening zijn onvoldoende afgestemd op *Europese kaders*. Dit bedreigt de financierbaarheid van ontwikkelingen en de langetermijnwaarde van (vastgoed)assets in gebieden.⁶
- Er bestaat een nijpend tekort aan betaalbare en passende woonruimtes. Afspraken van de Woontop 2024 hebben als doel de woningbouw te versnellen. Het bouwtempo wordt geremd door een complexe mix van belemmeringen:
 1. juridische, financiële en procedurele obstakels in het proces;
 2. groeiende druk op de ruimte en infrastructurele netwerken in gebieden;
 3. gefragmenteerd en veranderlijk beleid tussen beleidsterreinen en overheden.Dit komt tot uiting in bijvoorbeeld de stikstofproblematiek en de congestie van het elektriciteitsnet⁷. Een toekomstbestendig ontwikkelproces, met een focus op hoogwaardige ruimtelijke kwaliteit en aandacht voor de belangen van bewoners en de omgeving, is nodig om deze belemmeringen structureel te overwinnen.⁸ Lokale projecten tonen, weliswaar op kleine schaal, aan dat een toekomstbestendige aanpak de doorlooptijd aanzienlijk kan verkorten en belemmeringen kan beslechten.⁹

1 Europese Commissie, De Europese Green Deal, geraadpleegd op: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_nl

2 Monitor Verduurzaming Gebouwde Omgeving, geraadpleegd op: <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2024-12/Monitor-Verduurzaming-Gebouwde-Omgeving-2024.pdf>

3 Beleidsprogramma versnelling verduurzaming gebouwde omgeving, geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/06/01/beleidsprogramma-versnelling-verduurzaming-gebouwde-omgeving>

4 DGBC, "Groene spelregels uit Europa: het wat, hoe en waarom van de EU Taxonomie", geraadpleegd op: <https://www.dgbc.nl/nieuws/groene-spelregels-uit-europa-het-wat-hoe-en-waarom-van-de-eu-taxonomie-6620>

5 Sectorstudie Internationaal Duurzame Bouw geraadpleegd op: <https://www.rvo.nl/onderwerpen/landen-en-gebieden/sectorstudie-internationaal-duurzame-bouw>

6 DNB, "Klimaatrisico's en de Nederlandse woningmarkt," geraadpleegd op: https://www.dnb.nl/media/cniottiu/web_134119_os_real-estate_and_climate.pdf

7 Conceptrapport STOER fase 1, geraadpleegd op: <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/documenten/rapporten/2025/04/01/conceptrapport-stoer-fase-1>

8 Afspraken van de Woontop 2024: Bouwen voor de woningzoekende – sneller en met minder regels, geraadpleegd op: <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/woontop/documenten/publicaties/2024/12/11/woontop-2024-bouwen-voor-de-woningzoekende-sneller-en-met-minder-regels>

9 Gebiedsontwikkeling Versnellen, geraadpleegd op <https://www.rvo.nl/onderwerpen/expertteam-woningbouw/gebiedsontwikkeling-versnellen#samen-naar-succesvolle-gebiedsontwikkeling>

- De *Europese kaders* omvatten ook sociaalmaatschappelijke thema's.¹⁰ Veel gebieden, waaronder de NPLV-wijken kampen vaak met achterstanden in de leefomgeving, sociale cohesie en voorzieningen. (Her)ontwikkeling met oog voor de wisselwerking tussen de fysieke en sociale omgeving, kan bijdragen aan de realisatie van ruimtelijke kwaliteit, met een positieve impact op de kansen en het welzijn van zowel huidige bewoners als toekomstige generaties.¹¹
- Industrialisatie, digitalisering en het toepassen van vernieuwende bouwmethoden, zoals biobased bouwen, werken als katalysator voor de versnelling van de woningbouw. Deze technieken zijn nodig om de eerdergenoemde belemmeringen te overwinnen en krapte op de arbeidsmarkt op te vangen. Gebiedsontwikkeling schept de randvoorwaarden en creëert de vraag die nodig is voor grootschalige opschaling van deze technieken zonder in te boeten op ruimtelijke kwaliteit.¹²
- Het verminderen van starre technische standaarden en overbodige regelgeving is essentieel voor efficiënte en betaalbare woningbouwprojecten.¹³ Deze standaarden loslaten, kan met maatwerkoplossingen op de schaal van het gebied. Bijvoorbeeld door het scheppen van de juiste stedenbouwkundige randvoorwaarden voor installatie-arm bouwen, passief bouwen of industrieel bouwen.¹⁴
- **Gemeenten** werken in gebiedsontwikkelingsprojecten al samen met markt, maatschappelijke partners, medeoverheden en bewoners aan de implementatie van *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*. Deze projecten bevinden zich in verschillende fases van het ontwikkelingsproces. Er wordt samengewerkt met verschillende *bestaande initiatieven*. Deze gebieden vormen het vertrekpunt van deze City Deal. Een overzicht van de deelnemende projecten is opgenomen in bijlage 3
- De City Deal komt tot stand in samenhang met een aantal initiatieven en programma's van **Rijksoverheden**. Een overzicht hiervan is opgenomen in bijlage 4.

Komen het volgende overeen,

Artikel 1: Doel en subdoelen

Partijen hebben tot doel om *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling* te verankeren als standaard in de keten van gebiedsontwikkeling in 2030. Dit wordt bewerkstelligd door de volgende subdoelen:

- 1.1 Het ondersteunen van minimaal 25 *TBGO-projecten* bij de implementatie van *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling* met het inbrengen van expertise en het faciliteren van kennisdeling. Dit om in deze projecten het tekort aan betaalbare en passende woonruimtes te adresseren, de hoge druk op de ruimte en infrastructurele netwerken te beheersen en ruimtelijke kwaliteit te waarborgen voor toekomstige generaties. Hiermee wordt tevens aangetoond dat *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling* op grote schaal toegepast kan worden.
- 1.2 Het stapsgewijs ontwikkelen van een breed gedragen, uniforme taal, in lijn met *Europese kaders*, door harmonisatie van *bestaande initiatieven* en lessen uit *TBGO-projecten*. Daarbij wordt ingezet op het schrappen van overbodige regels en het bevorderen van digitalisering, om processen efficiënter, sneller en transparanter te maken. Met als doel het creëren van continuïteit voor een aantrekkelijk investeringsklimaat, het betaalbaar houden van de bouw en de maximalisatie van economische kansen in de sector. Dit is nodig voor de verdere opschaling van industrialisatie en innovatieve bouwmethoden, zoals biobased bouwen. De uniforme taal bestaat uit de volgende samenhangende onderdelen:

¹⁰ Een voorbeeld hiervan is het Just Transition Mechanism, geraadpleegd op: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_en

¹¹ Creativiteit, lef en een lange adem, ervaringen en tips vanuit de 20 stedelijke focusgebieden, geraadpleegd op: <https://www.leefbaarvenilig.nl/over-het-programma/documenten/publicaties/2024/06/26/creativiteit-lef-en-een-lange-adem>

¹² Programma Innovatie en Opschaling Woningbouw, geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/12/11/innovatie-en-opscaling-woningbouw>

¹³ Afspraken van de Woontop 2024: Bouwen voor de woningzoekende – sneller en met minder regels, geraadpleegd op: <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/woontop/documenten/publicaties/2024/12/11/woontop-2024-bouwen-voor-de-woningzoekende-sneller-en-met-minder-regels> en [plan van aanpak industriële woningbouw](#)

¹⁴ Programma Innovatie en Opschaling Woningbouw, geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/12/11/innovatie-en-opscaling-woningbouw>

- 1.2.1 Een set indicatoren met kwantitatieve eisen in lijn met *Europese kaders*. Deze indicatoren zijn efficiënt toepasbaar, bevorderen de data-uitwisseling en zijn voorzien van duidelijke grenswaarden op basis van toetsing in de praktijk.
 - 1.2.2 Een set (ontwerp)principes met kwalitatieve eisen en wensen in lijn met *Europese kaders*. Deze principes dragen bij aan de creatie van de ruimtelijke kwaliteit met oog voor de leefbaarheid, het efficiënt gebruik van ruimte en infrastructurele netwerken en andere slimme oplossingen in het gebied.
 - 1.2.3 Instrumentarium voor de implementatie en verankering van *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling* in projecten, organisaties en in lokale, regionale en nationale beleidscycli.
- 1.3 Het faciliteren van open kennisdeling en samenwerking tussen de betrokken **Partijen**. Dit om de traditionele werkwijze in de keten te doorbreken die de opschaling van *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling* afremt.

Artikel 2. Aanpak

2.1 Werklijn 1: Actief aan de slag in TBGO-projecten

Partijen werken in *TBGO-projecten* gezamenlijk aan de realisatie van subdoel 1.1. De *TBGO-projecten* dienen als proeftuin waarin de uniforme taal, subdoel 1.2, verder wordt verfijnd en de nodige bewijslast wordt gegenereerd om subdoel 1.3 te realiseren. Met behulp van een *implementatieplan*, *TBGO-monitor* en ondersteuning van een *TBGO-makelaar* wordt op een iteratieve wijze toegewerkt naar het implementeren van *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*. De aanpak is globaal als volgt:

- Binnen 6 maanden na deelname van het *TBGO-project* aan de City Deal wordt een *implementatieplan* opgesteld volgens een vast format. Dit plan beschrijft de doelen, leervragen, samenwerking, mijlpalen en aanpak voor de implementatie van *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*. Het plan wordt in samenwerking met de betrokken **Partijen** in het gebied of project opgesteld. De samenhang met *bestaande initiatieven* wordt eveneens beschreven.
- Het *implementatieplan* vormt de basis voor de inzet van experts uit de *ationale expertpool*. Het implementatieplan bevat strategieën voor het verwezenlijken van de afspraak in te zetten op 50%-industrieel bouwen uit de Woondeals en het Programma Innovatie en Opschaling Woningbouw als overeengekomen op de Woontop 2024¹⁵ en de 30/30/30-doelstelling van de Nationale Aanpak Biobased Bouwen.¹⁶
- Een *TBGO-makelaar* neemt zitting in het projectteam van **Gemeenten** en fungeert als kwartiermaker tussen het project, de betrokken **Partijen**, de *bestaande initiatieven* en de City Deal. De *TBGO-makelaar* ziet toe op de uitvoering van het *implementatieplan*, coördineert de inzet van experts uit de *Nationale expertpool* en stimuleert de uitwisseling van praktijkinzichten tussen de *TBGO-projecten* en andere werklijnen.
- Halfjaarlijks wordt een *TBGO-monitor* ingevuld. Deze monitor evalueert de uitvoering van het *implementatieplan*. Deze monitor maakt de geleerde lessen inzichtelijk voor alle **Partijen** en voedt de uitvoering van de andere werklijnen. Vormt de basis voor de City Deal dagen en de bestuurlijke werktafel.
- Het organiseren van programma voor kennisuitwisseling, denk aan werkgroepen rondom bepaalde thema's of regio's, om leren tussen *TBGO-projecten* te bevorderen. Waar mogelijk wordt aangesloten bij bestaande gremia in de regio of *bestaande initiatieven*;

¹⁵ Afspraken van de Woontop 2024, geraadpleegd op:

<https://www.volkshuisvestingnederland.nl/woontop/documenten/publicaties/2024/12/11/woontop-2024-bouwen-voor-de-woningzoekende-sneller-en-met-minder-regels>

¹⁶ Nationale Aanpak Biobased Bouwen (NABB) – "Van boerenland tot bouw materiaal", document-ID 2023D45778, publicatiedatum 8 november 2023, geraadpleegd op: <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D45778>

- Er wordt een experimenteerbepaling volgens artikel 23.2 van de Omgevingswet aangevraagd. Zo kan bijvoorbeeld afgeweken worden van de BBL-eisen. Zo kan de uniforme taal in de praktijk getest worden.

2.2 Werklijn 2: Harmonisatie van indicatoren

Deze werklijn geeft, in samenhang met werklijnen 3 en 4, invulling aan subdoel 1.2 en specifiek aan subdoel 1.2.1. De aanpak is globaal als volgt:

- Er wordt een set indicatoren voor *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling* ontwikkeld door *bestaande initiatieven* te harmoniseren in lijn met *Europese kaders*, zoals de EU Taxonomie en de Whole Life Carbon-indicator. De indicatoren worden afgestemd op de verschillende fases van het ontwikkelproces en op diverse schaalniveaus, zoals gebouw, openbare ruimte en infrastructuur. Onderdeel van de set zijn indicatoren gericht op netbewust bouwen.
- De indicatoren worden, met behulp van referentiemetingen in *TBGO-projecten* en via *bestaande initiatieven*, getoetst om in de loop van de City Deal tot grenswaarden te komen die aansluiten bij de ontwikkelingen in de praktijk. Onderdeel hiervan is het ontwikkelen van een roadmap met grenswaarden voor Whole Life Carbon.
- Er wordt ingezet op het verbeteren van de data-uitwisseling, aansluitend op de uitkomsten en activiteiten van het Programma Innovatie en Opschaling Woningbouw en het DMI-ecosysteem. De prestaties van gebieden en de referentiemetingen worden gedeeld via een nationale database.

2.3 Werklijn 3: Ruimtelijke kwaliteit met positieve maatschappelijke impact

Werklijn 3 geeft in samenhang met werklijnen 2 en 4 invulling aan subdoel 1.2 en specifiek invulling aan subdoel 1.2.2. In deze werklijn worden generieke (ontwerp)principes ontwikkeld voor de maximalisatie van ruimtelijke kwaliteit in *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*. Milieu, maatschappij en organisatie worden integraal bekeken, beschreven en gevisualiseerd in lijn met *Europese kaders*. Deze principes maken maatwerk mogelijk op basis van de specifieke eigenschappen van een gebied en haar (toekomstige) bewoners. Het resultaat is een set principes voor bijvoorbeeld stedenbouw, programmering, openbare ruimte en beeldkwaliteit.

2.4 Werklijn 4: Instrumentarium voor de implementatie van *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*

Werklijn 4 geeft, in samenhang met werklijnen 2 en 3, invulling aan subdoel 1.2, specifiek subdoel 1.2.3, en subdoel 1.3. De aanpak is globaal als volgt:

- De inzichten uit *TBGO-projecten* worden vertaald naar publiek- en privaatrechtelijk instrumentarium voor *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*. Het instrumentarium wordt iteratief ontwikkeld en getest in de praktijk van de *TBGO-projecten*. Het omvat diverse hulpmiddelen, methodieken en tools voor gebiedsontwikkeling. Denk hierbij aan kengetallen voor exploitatie- en waarderingsmodellen, een handreiking voor een beeldkwaliteitsplan of een besluitvormingsmodel voor een ontwikkelingsproces. Het instrumentarium bouwt voort op *bestaande initiatieven*, zoals het instrumentarium ontwikkeld door Circulaw, Cirkelstad of de Nationale Aanpak Biobased Bouwen.
- De resultaten van deze City Deal worden inzichtelijk gemaakt voor alle actoren in de keten, van bestuurders tot projectmanagers. Dit gebeurt via communicatie en publiek programma, zoals beschreven in artikelen 5 en 6.
- Het faciliteren van (lokale) samenwerkingen met onderzoeks- en onderwijsinstellingen op alle niveaus (WO, HBO en MBO) te faciliteren rondom de *TBGO-projecten*.

Artikel 3: Afspraken

3.1 De Partijen:

- spannen zich onverminderd in om de afspraken uit de *bestaande initiatieven* na te leven en de uitkomsten, gremia en netwerken te verbinden aan de City Deal;

- spannen zich om de (tussentijdse) uitkomsten van deze City Deal continu te versterken, te borgen en te verbinden met relevante onderdelen van diens organisaties, projecten en beleid;
- maken gemiddeld, minimaal 1 dag per maand vrij om mee te werken aan de werklijnen, producten en projecten van de City Deal. Het gaat hier om ‘werk met werk’ maken, waarbij de gevraagde inzet zoveel mogelijk efficiënt gekoppeld is aan, maar zeker niet beperkt tot, de *TBGO-projecten*, de *bestaande initiatieven* en overige relevante netwerken, programma’s en activiteiten van deelnemende **Partijen**;
- stellen binnen een halfjaar na toetreding tot de City Deal een kort werkplan op om vorm te geven aan de in dit lid bedoelde inspanningsverplichtingen met duidelijke mijlpalen, beoogde deelname aan de werklijnen, (kennis)behoefte en inzet;
- nemen twee keer per jaar deel aan de City Deal dagen met in ieder geval afvaardiging van een bestuurder of directeur aan een bestuurlijke werktafel, zoals beschreven in artikel 5;
- nemen een actieve rol in het verspreiden van de (tussentijdse) resultaten van deze City Deal in de keten van gebiedsontwikkeling en hun eigen netwerk en achterban, zoals beschreven in artikel 6;
- spannen zich in om relevante data te delen die nodig is voor de ontwikkeling van de uitvoering van de werklijnen, zoals beschreven in artikel 9.

3.1 Ministerie van **BZK**, vertegenwoordigd door Agenda Stad:

- bewaakt de samenwerking en kennisdeling van deze City Deal op zowel voor de inhoud van de opgave als de vitaliteit van het proces;
- draagt zorg voor goede interbestuurlijke verhoudingen met de betrokken Rijksoverheden en medeoverheden;
- spant zich in om de (tussentijdse) uitkomsten van deze City Deal te vertalen naar Rijksbeleid en zodoende met de verschillende betrokken directies te komen tot een coherent beleidskader.

3.2 Ministerie van **VRO**:

- ondersteunt de aanvraag voor een experimenteerbepaling voor de *TBGO-projecten* volgens artikel 23.2 van de Omgevingswet;
- verstrekt RVO opdracht voor de inzet van experts. Onderdeel hiervan is het leveren van de inzet van minimaal één *TBGO-makelaar*;
- spant zich om de City Deal te verbinden aan bestaande netwerken en programma’s en daaruit voortvloeiende gremia, zoals de Versnellingstafels, COP Grootschalige Verstedelijkingsgebieden en Woondealtafels;
- spant zich in om de uniforme taal, inclusief grenswaarden, en andere uitkomsten uit deze City Deal te implementeren in projecten, programma’s en beleidsvorming;
- Gebruikt de City Deal als motor voor de opschaling van het Programma Innovatie en Opschaling Woningbouw in de praktijk;
- spant zich in om de tussenresultaten uit het Programma Innovatie en Opschaling Woningbouw te implementeren in de *TBGO-projecten*, en vice versa, schaalt kansrijke oplossingen uit de *TBGO-projecten* op via het programma;
- geeft actief vorm aan de uitwerking van afspraak 50%-industriëel¹⁷ in de *TBGO-projecten*.

3.3 Ministerie van **I&W**:

- P.m.

3.4 Ministerie van ...:

- P.m.

3.5 **Building Balance**:

¹⁷ Afspraken van de Woontop 2024, geraadpleegd op:

<https://www.volkshuisvestingnederland.nl/woontop/documenten/publicaties/2024/12/11/woontop-2024-bouwen-voor-de-woningzoekende-snel-en-met-minder-regels>

- stelt de activator Gemeenten en de activator Woondealregio's twee dagen per week; beschikbaar om de inzet van biobased bouwen te stimuleren in de *TBGO-projecten*;
- stelt een communicatiemedewerker een dag per week beschikbaar en neemt een actieve rol in de uitvoering van het communicatieplan, zie artikel 6 'communicatie';
- levert de inzet van experts voor de Nationale expertpoule, onderdeel hiervan is het leveren van de inzet van minimaal één *TBGO-makelaar*;
- werkt actief mee aan de uitwerking van 30-30-30-doelstelling¹⁸ in de *TBGO-projecten*.

3.6 Gemeenten:

- wijzen bij de start van deelnamen aan een City Deal minimaal één *TBGO-project* aan;
- stellen een *implementatieplan* op in samenwerking met de betrokken **Partijen** actief in het gebied of met een rol in het project volgens artikel 3.1;
- nemen een *TBGO-makelaar* van de City Deal op in het projectteam- of organisatie van het aangewezen gebied volgens artikel 3.1;
- stellen een duurzaamheidsbeleidsmedewerker ter beschikking voor het *TBGO-project* om de verbinding te maken met (de actualisatie van) het duurzaamheidsbeleid;
- verkennen de vertaling van de (tussen)resultaten van de City Deal naar prestatieafspraken samen met de betrokken **Woningcorporaties**;
- spannen zich in om toekomstbestendige randvoorwaarden op te nemen in hun eigen processen rondom inkoop en investeringen in gebiedsontwikkelingen, woningen en andere assets.

3.7 Provincies, Waterschappen en Regio's:

- ondersteunen **Gemeenten** proactief bij de uitvoering van het *TBGO-projecten* door kennis, ervaring en netwerk in te brengen;
- spannen zich in om bestaande regionale samenwerkingen en gremia te verbinden aan de uitvoering van City Deal;
- nemen een actieve rol in de ontsluiting van de (tussen)resultaten in de regio in het bijzonder bij niet deelnemende gemeenten.

3.8 Marktpartijen:

- ondersteunen **Gemeenten** proactief bij de uitvoering van *TBGO-projecten* door kennis, ervaring en netwerk in te brengen;
- delen proactief ervaring en inzichten over, al dan niet voorgenomen, randvoorwaarden die voortvloeien uit *Europese kaders* en de impact daarvan op de financiering en investeringen in gebiedsontwikkeling en woningbouw, in het bijzonder de institutionele beleggers en investeerders;
- spannen zich in om toekomstbestendige randvoorwaarden op te nemen in hun eigen processen rondom inkoop en investeringen in gebiedsontwikkelingen, woningen en andere assets.

3.9 Woningcorporaties:

- ondersteunen **Gemeenten** proactief bij de uitvoering van *TBGO-projecten* door kennis, ervaring en netwerk in te brengen;
- verkennen de vertaling van de (tussen)resultaten van de City Deal naar prestatieafspraken samen met de betrokken **Gemeenten**;
- spannen zich in om toekomstbestendige randvoorwaarden op te nemen in hun eigen processen rondom inkoop en investeringen in gebiedsontwikkelingen, woningen en andere assets.

3.10 Maatschappelijke organisaties:

- fungeren als een brug tussen de City Deal en hun achterban;

¹⁸ Nationale Aanpak Biobased Bouwen (NABB) – "Van boerenland tot bouw materiaal", document-ID 2023D45778, publicatiedatum 8 november 2023, geraadpleegd op: <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D45778>

- dragen zorg voor de ontsluiting en verspreiding van de resultaten van de City Deal via hun kanalen en activiteiten;
- nemen een actieve rol in de uitvoering van het communicatieplan, zie artikel 6 'communicatie'.

3.11 **Kennisinstellingen:**

- fungeren als een brug tussen de City Deal en onderzoek en onderwijs in samenwerking met Platform 31
- dragen zorg voor de ontsluiting, toepassing en verspreiding van de City Deal kennis via hun kanalen en activiteiten.

Artikel 4: Financiële verplichtingen

- 4.1 **Partijen** leveren bijdragen in natura en in financiële middelen, volgens de tabel opgenomen in bijlage 5.
- 4.2 **Partijen** reserveren budget voor activiteiten die relevant blijken voor het behalen van de doelstelling van de City Deal
- 4.3 Het kasbeheer wordt uitgevoerd door **Platform31**.
- 4.4 **Partijen** spannen zich in om, indien nodig voor specifieke onderdelen of projecten, extra financiering te organiseren of kansen te benutten, zoals door samen subsidies aan te vragen.

Overige bepalingen

Artikel 5: uitvoeringsorganisatie

5.1 Kernteam

Het kernteam wordt ingesteld door het interbestuurlijke programma Agenda Stad. Dit kernteam bestaat uit minimaal een programmatrekker, programmasecretaris, communicatieadviseur en wordt aangevuld met de dealmakers van Agenda Stad en experts van Cirkelstad en Building Balance, die betrokken zijn geweest in de initiërende fase. Het kernteam coördineert en ondersteunt de uitvoering van de City Deal. Het kernteam stelt een programmaplan, een begroting en communicatieplan op en herijkt deze jaarlijks.

- De programmatrekker is secretaris van de stuurgroep, voorzitter van het kernteam en de programmaraad
- De programmasecretaris ondersteunt de organisatie van de stuurgroep, de programmaraad en het kernteam en is verantwoordelijk voor verslaglegging en administratieve en operationele processen;
- De communicatieadviseur ontwikkelt en implementeert het communicatieplan en de organisatie van communicatiemiddelen en -uitingen, volgens artikel 8.

5.2 City Deal-dagen

Het kernteam organiseert tweemaal per jaar een City Deal-dag. Er worden minimaal 2 City Deal-dagen per jaar georganiseerd samen met een gastgemeente. Tijdens deze dag:

- worden uitkomsten, inzichten en geleerde lessen uit de werklijnen gedeeld tussen betrokken experts, professionals en ambtenaren;
- wordt een bestuurlijke werktafel georganiseerd waaraan bestuurders en directeurs van alle **Partijen** deelnemen. Hier worden de strategie, resultaten, evaluatie, monitoring en borging van de City Deal besproken;

5.3 Stuurgroep

De stuurgroep wordt samengesteld uit bestuurders en directies die de verschillende deelnemende **Partijen** afspiegelen. De stuurgroep stuurt inhoudelijk en strategisch de City Deal aan. Zij bewaakt de strategie, voortgang en naleving van de intenties en afspraken. De stuurgroep vergadert minimaal tweemaal per jaar. De leden:

- worden aangewezen door de programmaleider bij de start van de City Deal. De stuurgroep stelt zelf een heldere procedure voor vervanging op;
- nemen een proactieve rol in het benaderen van hun achterban van de afzonderlijke deelnemende **Partijen** op bestuurlijk- en directieniveau en vertegenwoordigen de perspectieven van soortgelijke deelnemende **Partijen**;
- nemen een proactieve rol in het betrekken van hun netwerk van soortgelijke deelnemende **Partijen**, netwerkorganisaties zoals VNG, IPO, NEPROM en IVBN, en *bestaande initiatieven*;
- Deelnemers van Rijksoverheden in deze stuurgroep nemen ook zitting in de stuurgroep van werklijn 4 van het Programma Innovatie en Opschaling van het Ministerie van **VRO**.

5.4 Programmateam

Het programmateam wordt samengesteld uit professionals op basis van diversiteit van perspectieven en type deelnemende **Partijen** en dient een goede representatie te zijn van gehele keten van gebiedsontwikkeling. Het programmateam adviseert over de uitvoering van de City Deal. Het programmateam komt minimaal twee keer per jaar bijeen. De adviezen worden gedeeld met de stuurgroep. De leden:

- worden aangewezen door de programmaleider bij de start van de City Deal. Het programmateam legt zelf een heldere procedure voor vervanging vast.
- nemen een proactieve rol in het benaderen van hun achterban van de afzonderlijke deelnemende **Partijen** op bestuurlijk- en directieniveau en vertegenwoordigen de perspectieven van soortgelijke deelnemende **Partijen**;
- bevorderen actief de uitvoering van de werklijnen en brengen hiervoor hun kennis, netwerk en ervaring in;
- nemen een proactieve rol in het betrekken van hun netwerk van soortgelijke deelnemende **Partijen**, netwerkorganisaties VNG, IPO, NEPROM en IVBN, en *bestaande initiatieven*;
- hebben mandaat namens de directies van hun eigen organisatie.

5.5 Werkgroepen per werklijn

Voor elke werklijn wordt een werkgroep ingesteld, bestaande uit partners en experts op gebied van *toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*. De werkgroepen zijn toegankelijk voor alle **Partijen**; De programmatrekker wijst per werkgroep twee trekkers aan. De trekkers initiëren de vorming van de werkgroep, stellen een werkplan op én zijn het aanspreekpunt voor het kernteam, programmateam en stuurgroep. De trekkers rapporteren over de voortgang aan het kernteam.

- De werkgroep stelt werkplannen op ter uitvoering van werklijnen. Werkgroepen besluiten hierin zelf, in overleg met het programmateam over hun manier van werken en sturing.
- Eventueel kunnen werkgroepen zich verder opdelen in themagroepen naar specifieke onderwerpen binnen die werklijn als daar aanleiding voor is.
- De activiteiten van de werkgroepen moeten passen binnen de uitgangspunten van deze City Deal, programmaplan en begroting.

5.4 Platform 31

Platform 31 ondersteunt het kernteam bij de samenwerking met **Kennisinstellingen**, het valoriseren van wetenschappelijk onderzoek, het integreren van praktijkvragen en het ontwikkelen van leermodules. De activiteiten worden ingevuld in samenhang met de werklijnen, beschreven in artikel 2.

5.5 Nationaal expertpool, experts en *TBGO-makelaars*

- Het kernteam coördineert de inzet van *TBGO-makelaars* in overleg met de projectteams van *TBGO-projecten*.
- De *TBGO-makelaar* neemt deel aan de projectteams in één of meerdere van de *TBGO-projecten* en richt zich op de taken zoals omschreven in artikel 2. De *TBGO-makelaar* coördineert de inzet van experts in het City-Dealgebied.
- Experts kunnen worden ingezet in één of meerdere van de *TBGO-projecten*. De experts ondersteunen de gemeenten bij vraagstukken zoals omschreven in artikel 2.

- De *TBGO-makelaars* en experts dragen actief bij aan het delen van inzichten uit de *TBGO-projecten* bij andere activiteiten van City Deal.
- De *TBGO-makelaars* en experts nemen deel aan halfjaarlijkse intervisiemomenten.

Artikel 6: Communicatie

- 6.1 Communicatie over de voortgang van de City Deal en van de projecten die er deel van uitmaken, is een taak die binnen de City Deal belegd wordt.
- 6.2 Agenda Stad ondersteunt de City Deal met haar communicatie. Dit gebeurt onder andere via de website www.agendastad.nl.
- 6.3 Het kernteam stelt een communicatieplan op en is verantwoordelijk voor een continue stroom aan communicatie uitingen van de City Deal. Onderdeel van dit plan is een 'gereedschapskist' met communicatiemiddelen om de activiteiten en resultaten van deze City Deal te delen;
- 6.4 **Partijen** kunnen vrijelijk communiceren over de activiteiten en uitkomsten van de City Deal, met in achtneming van de huisstijl en gereedschapskist.
- 6.5 **Partijen** stellen capaciteit ter beschikking voor de uitvoering van het communicatieplan via hun eigen kanalen

Artikel 7: evaluatie en borging van de City Deal

- 7.1 De voortgang van de City Deal en het functioneren van de uitvoeringsorganisatie wordt ten minste eenmaal per jaar geëvalueerd door het kernteam in samenwerking met Platform 31 en Agenda Stad. Dit gebeurt op basis van de Impact Maak en Meet tool van Agenda Stad.
- 7.2 Halverwege de looptijd wordt een voortgangsrapportage opgesteld Platform 31 en Agenda Stad. Deze voortgangsrapportage geeft inzicht in de voortgang van de werkzaamheden, de behaalde resultaten, eventuele knelpunten en eventueel advies voor bijsturing.
- 7.3 Aan het einde van de looptijd van de City Deal wordt er een eindrapportage opgesteld door Platform 31 en Agenda Stad, desgewenst met hulp van een onafhankelijke derde partij. De eindrapportage bevat een inventarisatie van de behaalde resultaten en aanbevelingen voor vervolgstappen.

Slotbepalingen

Artikel 8: Toepasselijk recht, mededinging en aanbesteding

- 8.1 Op dit convenant is uitsluitend Nederlands recht van toepassing.
- 8.2 De toepassing en uitwerking van dit convenant en/of daaruit voortvloeiende maatregelen mogen niet strijdig zijn met Europese en/of nationale mededingings- en aanbestedingsregels.

Artikel 9: Gegevenswisseling

- 9.1 De in het kader van (de uitvoering van) deze City Deal uitgewisselde dan wel uit te wisselen informatie is in beginsel openbaar. Als een Partij verzoekt om geheimhouding zullen de overige Partijen deze informatie in beginsel geheimhouden en deze geheel noch gedeeltelijk aan enige derde bekendmaken, met uitzondering van voor zover een verplichting tot openbaarmaking voortvloeit uit de wet, een rechterlijke uitspraak of deze City Deal.
- 9.2 **Partijen** dragen er zorg voor dat concurrentiegevoelige en/of privacygevoelige informatie uitsluitend wordt gedeeld voor zover dit in overeenstemming is met de relevante internationale, Europese en nationale wettelijke kaders. Zij kunnen hiertoe nadere afspraken vastleggen.

Artikel 10: Toetreding

- 10.1 In overeenstemming met alle **Partijen** kunnen anderen tijdens de looptijd van de City Deal als nieuwe partijen toetreden tot deze deal.

- 10.2 Het schriftelijke verzoek tot toetreding met daarbij de concrete bijdrage aan de City Deal wordt gericht aan de programmatrekker en de programmasecretaris. De programmatrekker informeert **Partijen** via de stuurgroep en vraagt hen om instemming
- 10.3 Zodra alle **Partijen** aan de programmatrekker kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de City Deal en gelden voor die partij de voor haar uit de deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
- 10.4 Het verzoek tot toetreding en de verklaringen tot instemming worden als bijlagen aan de City Deal gehecht.

Artikel 11: Wijziging

- 11.1 Elke Partij kan schriftelijk een verzoek indienen tot wijziging van deze City Deal. Het verzoek dient de voorgestelde wijziging en de motivatie hiervoor duidelijk te omschrijven
- 11.2 Het verzoek tot wijziging wordt ingediend bij de programmasecretaris die het verzoek binnen vijf werkdagen doorsturen naar de stuurgroep. De programmatrekker plaatst het verzoek op de agenda van de eerstvolgende stuurgroep.
- 11.3 De stuurgroep bespreekt het verzoek tot wijziging en streeft naar consensus. Indien consensus niet mogelijk is, wordt over de wijziging gestemd. Een wijziging wordt aangenomen als een meerderheid van 2/3 van de stemgerechtigde leden van de stuurgroep instemt. De programmatrekker legt het besluit van de stuurgroep schriftelijk vast.
- 11.4 Indien de stuurgroep instemt met de wijziging, wordt de gewijzigde tekst van de City Deal, inclusief een overzicht van de instemmingsverklaringen van de **Partijen**, als bijlage aan de City Deal gehecht. De programmasecretaris draagt zorg voor de verspreiding van de gewijzigde versie onder alle **Partijen**.

Artikel 12: Opzegging

- 12.1 Elke Partij kan de City Deal met inachtneming van een opzegtermijn van drie maanden schriftelijk opzeggen, als een zodanige verandering van omstandigheden is opgetreden dat de City Deal billijkheidshalve op korte termijn behoort te eindigen. De opzegging moet de verandering in omstandigheden vermelden. Het verzoek dient de voorgestelde wijziging en de motivatie hiervoor duidelijk te omschrijven.
- 12.2 Wanneer een Partij de City Deal opzegt, blijft de City Deal voor de overige **Partijen** in stand, voor zover de inhoud en de strekking ervan zich daartegen niet verzetten.
- 12.3 In geval van beëindiging van het convenant op grond van opzegging is geen van de **Partijen** richting een andere Partij schadeplichtig.
- 12.4 Restitutie van al betaalde bijdrages is uitgesloten. Bij opzegging dient de volledige bijdrage voor het betreffende opzegjaar voldaan te worden.

Artikel 13: Afdwingbaarheid

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken in de City Deal niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 14: Ondertekening in verschillende exemplaren

De City Deal *Toekomstbestendige Gebiedsontwikkeling* kan worden ondertekend door **Partijen** in verschillende exemplaren, die samengevoegd hetzelfde rechtsgevolg hebben alsof deze City Deal is ondertekend door alle **Partijen** in één exemplaar.

Artikel 15: Citeertitel

Deze City Deal kan worden aangehaald als City Deal *Toekomstbestendige Gebiedsontwikkeling*.

Artikel 16: Aanvang en looptijd

16.1 Deze City Deal vangt aan op 1 juli 2025 en kent een looptijd van 5 jaar.

16.2 De looptijd van een City Deal-jaar loopt van 1 juli tot en met 30 juni van het daaropvolgende kalenderjaar

Artikel 17: Openbaarmaking

17.1 Deze City Deal zal openbaar worden gemaakt door publicatie in de Staatscourant, waardoor anderen hiervan kennis kunnen nemen.

17.2 De minister van BZK rapporteert over Agenda Stad, en ook de hieruit voortvloeiende City Deal naar de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend

Op [datum], te [plaats]

De minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening,
Enz.

Bijlage 1: Lijst van relevante Europese kaders

Europese kaders: De, al dan niet voorgenomen, wetgeving, verordeningen, richtlijnen en beleidsdocumenten van de Europese Unie, voortvloeiend uit of met een samenhang met de doelen van de Europese Green Deal, die directe of indirecte invloed hebben op de gebiedsontwikkeling in Nederland. De Green Deal is gestoeld op ESG-thema's: milieu (Environment), maatschappij (Social) en organisatie en bestuur (Governance). Dit omvatten, maar zijn niet beperkt tot de:

- Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR).
- Corporate Sustainability Reporting Directive; (CSRD)
- European Sustainability Reporting Standards (ESRS); Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD);
- Circular Economy Action Plan (CEAP);
- Emission Trading System II (ETS II);
- Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM);
- Energy Performance of Buildings Directive IV (EPBD IV);
- Energy Efficiency Directive (EED);
- Water Framework Directive (WFD);
- Birds Directive (Directive 2009/147/EC);
- Habitats Directive (Directive 92/43/EEC);
- en de Marine Strategy Framework Directive (Directive 2008/56/EC).

Onderdeel hiervan zijn ook relevante standaarden zoals de Whole Life Carbon-indicator (WLC) of indicatoren die zijn opgenomen in de EU Taxonomie. En aanvullend ook relevante concepten die terugkomen in beleidsstukken, zoals 'No Net Land Take', 'Fit For 55' of de 'Renovation Wave'.

Bijlage 2: Lijst van relevante bestaande initiatieven

De publiek-private samenwerkingen, programma's en netwerken die zich inspannen voor *Toekomstbestendige gebiedsontwikkeling*, waar een of meerdere **Partijen** bij start van de City Deal aan deelnemen. Onderdeel hiervan zijn ook de, al dan niet voorgenomen, activiteiten, afspraken en uitkomsten. Het betreft onder andere:

- Het Nieuwe Normaal
- Dutch Green Building Council
- Cirkelstad
- Circulaw
- Convenant Toekomstbestendig Bouwen
- Rotterdamse Plan van Aanpak Duurzaam Doorbouwen
- Convenant Houtbouw MRA
- Lenteakkoord 2.0
- Vereniging Circulair Friesland
- Friese Opdrachtgeversaanpak.

Onderdeel hiervan zijn ook de, al dan niet voorgenomen, activiteiten en uitkomsten van die voortvloeien uit samenwerkingen en netwerken. Denk aan standaarden als BREEAM, GPR en BCI.

Bijlage 3: Lijst van deelnemende TBGO-projecten

- Rotterdam, Schiehaven Noord – Gemeente Rotterdam
- Plaats, naam gebied – Gemeente Naam
- P.m.

Bijlage 4: Lijst van relevante programma's en initiatieven van Rijksoverheden

De City Deal komt tot stand in samenhang met een aantal programma's en initiatieven van **Rijksoverheden**:

- *Het programma Innovatie en Opschaling Woningbouw (IOP)* van het Ministerie van VRO dat is gelanceerd op de Woontop van 11 december 2024. Het doel van het programma is om de woningbouw te versnellen. De City Deal is in dit programma aangewezen als topversneller.
- *Nationale Aanpak Biobased Bouwen (NABB)*: Deze aanpak stimuleert het gebruik van hernieuwbare, biobased materialen in de bouwsector, wat bijdraagt aan een lagere CO₂-uitstoot en nieuwe economische kansen creëert.
- *Dutch Metropolitan Innovations (DMI)*: het DMI-ecosysteem is een dynamische publiek-private samenwerking getrokken door Ministerie van I&W dat onder andere mobiliteit, openbare ruimte en woningbouw verbindt met de ontwikkeling van digitale instrumenten, data-uitwisseling en open standaarden.
- *Interbestuurlijk innovatieprogramma Agenda Stad* stimuleert innovatie, samenwerking en kennisdeling tussen overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen om duurzame groei, leefbaarheid en innovatiekracht te bevorderen. Dit doet zij door het sluiten van City Deals, meerjarige samenwerkingen tussen partners op concrete stedelijke transitieopgaven, om deze doelen te bereiken.

Bijlage 5: Tabel financiële verplichtingen

		Jaarlijks	Eenmalig	In-kind
Min. BZK		€25.000,-	€30.000,-	Inzet van twee Dealmakers
Min. VRO	DG VB – directie Woningbouwbeleid Directie Woningbouw realisatie Directie Bouwen en Energie Directie Ruimtelijk beleid - Kennis & Informatie DG RO, dir. Ruimtelijke Kwaliteit DG RO, dir. Verstedelijking & Energie Rijksvastgoedbedrijf	25.000		
Min I&W	Mobiliteit & Gebieden Actieve Mobiliteit	50.000		
Min VWS	DG Langdurige Zorg, directie Maatschappelijke Ondersteuning DG Volksgezondheid – directie publieke gezondheid - directie Sport en Bewegen	-		Uren
Min OCW				
Min LNV				
Min KGG				
CRa				Uren
RVO	-			Uren
Gemeenten	G6 en G40: €15.000 Middelgrote/ kleine gemeenten: €10.000			
Provincies	€20.000			

Waterschappen				
Marktpartijen		n.v.t.	n.v.t.	In-kind
Kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties	-	n.v.t.	n.v.t.	In-kind
Woningcorporaties		n.v.t.	n.v.t.	In-kind
Cirkelstad		n.v.t.	n.v.t.	In-kind
Building Balance		n.v.t.	n.v.t.	In-kind